

Lekce 18

Gramatická látka

Deklinace: Vokální kmeny na -i a -υ
Skloňování číslovky *τρεις, τρία*
Slovotvorba: Stupňování adjektiv *ἡδύς a ταχύς*

Odkaz na gramatiku

§§ 178-183, § 195
§ 235
§ 204 (3)

1. Lúkiános o dějepisectví:

Φημὶ τὸν ἄριστα ἱστορίαν συγγράφοντα δύο ταῦτα κορυφαϊότατα¹ οἰκοῦθεν ἔχοντα ἦκειν², σύνεσίν τε πολιτικὴν καὶ δύναμιν ἑρμηνευτικὴν, τὴν μὲν ἀδίδακτόν³ τι τῆς φύσεως δῶρον, ἡ δὲ δύναμις δὲ πολλῇ τῇ ἀσκήσει καὶ συνεχεῖ τῷ πόνῳ καὶ ζήλῳ τῶν ἀρχαίων προσγίγνεται. (Lucian. de hist. scrib. 45)

2. Ἐν ἀπάσαις ταῖς πόλεσιν ἔστι τρία μέρη τῆς πόλεως, οἱ δὲ εὐποροὶ σφόδρα, οἱ δὲ τρίτοι οἱ μέσοι τούτων. ἐπεὶ τοίνυν ὁμολογεῖται τὸ μέτριον ἄριστον καὶ τὸ μέσον, φανερόν, ὅτι καὶ τῶν εὐτυχημάτων⁴ ἡ κτῆσις ἡ μέση βελτίστη πάντων. οἱ μὲν γὰρ ἐν ὑπεροχαῖς εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος καὶ πλούτου καὶ φίλων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἄρχεσθαι⁵ οὐ βούλονται, οἱ δὲ καθ' ὑπερβολὴν⁶ ἐν ἐνδείᾳ τούτων ταπεινοὶ λίαν. γίγνεται οὖν καὶ δούλων καὶ δεσποτῶν πόλις, ἀλλ' οὐκ ἐλευθέρων. βούλεται δέ γε ἡ πόλις ἐξ ἴσων εἶναι καὶ ὁμοίων ὅτι μάλιστα, τοῦτο δ' ὑπάρχει μάλιστα τοῖς μέσοις. δῆλον ἄρα, ὅτι τὰς τοιαύτας ἐνδέχεται εὖ πολιτεύεσθαι⁷ πόλεις, ἐν αἷς δὴ πολὺ τὸ μέσον. ὅπου γὰρ πολὺ τὸ μέσον, ἥκιστα ἀρχαὶ καὶ πηγαὶ τῶν στάσεων εἰσὶν τῶν πολιτῶν. καὶ αἱ μεγάλαὶ πόλεις ἀστασιαστότεραι⁸ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅτι πολὺ τὸ μέσον. (Arist. Pol. 1295 b1 – 1296 a10)

3. Λέγεται δὲ ὁ Δημοσθένης ἐκ τοῦ ἄστεως ἀπαλλαττόμενος καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀνατείνων τὰς χεῖρας εἰπεῖν· «᾿Ω δέσποινα⁹ Πολιάς, τί δὴ τρισὶν τοῖς χαλεπωτάτοις χαίρεις θηρίοις, γλαυκὶ καὶ δράκοντι καὶ δῆμῳ;» (Plut. Demosth. 26)

4. Ἔστω¹⁰ πᾶς ἄνθρωπος ταχύς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. (Ep. lac. 1. 19)

¹ δύο ἔχειν κορυφαϊότατα (predikativní pozice adjektiva κορυφαῖος: jako hlavní) 'mít především dvě věci'

² οἰκοῦθεν ἔχοντα ἦκειν: vazba slovesa ἦκω 'přichází' s ptc. ve významu 'obvykle zpravidla (něco dělat, mít apod.)'

³ ἀδίδακτος, -ον 'který se nedá naučit'

⁴ τῶν εὐτυχημάτων 'z toho, co člověku přináší štěstí (úspěch)'

⁵ ἄρχεσθαι význam pas., nikoli med.

⁶ καθ' ὑπερβολὴν 'příliš, extrémně'

⁷ πολιτεύομαι pas., nikoli méd.

⁸ ἀστασίαστος: význam odvodte od subst. στάσις

⁹ ženský tvar. subst. δεσπότης, užíván o bohyních: 'paní, vládkyně'

¹⁰ ἔστω ipt. 3. sg. slovesa εἶναι: 'má být, ať je'

5. Σόκρατες v Platónovĕ dialogu *Gorgías*:

"Ἔστι μὲν τι ἀγαθόν, ἔστι δὲ τι ἡδύ, ἕτερον δὲ τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἡδέος¹¹. τῶν δὲ ἀγαθῶν ἕνεκα δεῖ καὶ τᾶλλα καὶ τὰ ἡδέα πράττειν, ἀλλ' οὐ τὰ ἀγαθὰ τῶν ἡδέων. (Plat. *Georg.* 500d, 500a)

6a. Φρονεῖν γὰρ οἱ ταχεῖς οὐκ ἀσφαλεῖς. (*Soph. Oid. T.* 617)

6b. Ὠκεῖα δ' ἐπειγομένων ἤδη θεῶν πρᾶξις ὁδοί τε βραχεῖαι. (*Pind. P.* 9, 119/20)

6c. Σπεῦθε βραδέως. (*Polyain.* 8, 24)

6d. Ὅψις ἡμῖν ὀξυτάτη τῶν διὰ σώματος αἰσθήσεων. (Plat. *Phaedr.* 250 d)

7a. Τῆς ἡσυχίας πάντες οἱ πόνοι ἡδίους, ὅταν, ὧν¹² ἕνεκα πονοῦσιν¹³, τυγχάνωσιν. (*Democr. B* 243, *Diels Vorsokr.*)

7b. Ζ νόροκῦ sedmi mudrců: Συμβούλευε μὴ τὰ ἡδίστα, ἀλλὰ τὰ βέλτιστα τοῖς πολίταις. (*Solon* 12, *Diels Vorsokr.* I, 63, str. 20)

8. Ἐν τοῖς κινδύνοις οὐ χαλεπὸν ἔστιν θάνατον ἐκφυγεῖν, ἀλλὰ πολὺ χαλεπώτερον πονηρίαν. θᾶττον γὰρ θανάτου θεῖ. (Plat. *Apol.* 39 a)

Slovní zásoba

1. ἡ ἱστορία, -ας	pátrání, výzkum, věda, dějiny	studium cognoscendi, scientia, historia
κορυφαῖος, -αία, -αῖον	hlavní, přední	principalis
ἡ σύनेσις, -εως	schopnost, důmysl	prudentia, intellectus
πολιτικός, -ή, -όν	politický, státnický	civilis, politicus
ἡ δύναμις, -εως	moc, možnost, dovednost	potestas
ἐρμηνευτικός, -ή, -όν	výsvětlovací, vyjadřovací	explicandi, interpretandi
ἡ φύσις, -εως	příroda, přirozenost	natura
τὸ δῶρον, -ου	dar	donum
ἡ ἄσκησις, -εως	cvičení	exercitatio
συνεχής, -ές	nepřetržitý, souvislý	continuus
ὁ ζῆλος, -ου	horlivost, zaujetí, závist	studium, aemulatio, invidia
ἀρχαῖος, -α, -ον	starý	vetus
2. ἅπας, ἅπασα, ἅπαν	všechn	omnis
ἡ πόλις, -εως	město, obec, stát	civitas

¹¹ ἕτερον τοῦ ἡδέος gen. srovnávací: 'něco jiného než'

¹² tj. τοῦτων, ὧν

¹³ πονοῦσιν i τυγχάνωσιν má nevyjádřený subjekt: οἱ ἄνθρωποι

τρεῖς, τρία	tři	tres
τὸ μέρος, -ους	díl	pars
εὖπορος, -ον	bohatý	dives
σφόδρα	velice, velmi	vehementer
τρίτος, -η, -ον	třetí	tertius
μέσος, -η, -ον	(pro)střední	medius
τὸ εὐτύχημα, -ματος	šťěstí, úspěch	felicitas, fortuna
ἡ κτηῆσις, -εως	jmění, majetek	possessio
ἡ ὑπεροχή, -ῆς	nadbytek	abundantia
ἡ ἰσχὺς, -ύς	síla, moc	vis, robur, potentia
ὁ πλοῦτος, -ου	bohatství	divitiae
ἡ ἔνδεια, -είας	nedostatek	inopia
ταπεινός, -ή, όν	ubohý, bídný	miser
λίαν	příliš	nimis, nimium
ἐνδέχεται, -δέξεται, —, — (s ak. a inf.) <i>dm.</i>	je možné, dá se	fieri potest ut
ἡ πηγὴ, -ῆς	pramen	fons
ἡ στάσις, -εως	rozvrat, vzpoura, povstání, nepokoj	insurrectio, seditio
3. τὸ ἄστυ, -εως	město	urbs
τείνω, τενῶ, ἔτεινα, τέτακα, τέταμαι, ἐτάθην	napínat, rozprostírat	pandere, prosternere
ἀνατείνω, -τενῶ, -έτεινα, -τέτακα, -τέταμαι, -ετάθην	rozpínat, vzpínat	extolere, attendere
4. ταχύς, -εῖα, -ύ	rychlý	velox
βραδύς, -εῖα, -ύ	pomalý	lentus
λαλῶ, -εῖν, -ήσω, -ησα, -ηκα, -ημαι, -ήθην	žvanit, zbytečně mnoho mluvit (později jen: mluvit)	garrire; loqui
ἡ ὀργή, -ῆς	hněv	ira
5. ἡδύς, -εῖα, -ύ	příjemný, milý	iucundus, suavis
6. φρονῶ, -εῖν, -ήσω, -ησα, -ηκα, —, —	myslet, rozvažovat	cogitare, intelligere
ἀσφαλής, -ές	bezpečný, jistý	securus
ώκύς, -εῖα, -ύ	rychlý	velox
ἐπείγομαι, -εῖξομαι, -ειγμαι, -εἶχθην <i>dp.</i>	naléhat, spěchat	premere, properare
ἡ πρᾶξις, -εως	čin, dílo	actus
βραχύς, -εῖα, -ύ	krátký	brevis
σπεύδω, σπεύσω, ἔσπευσα, ἔσπευκα, ἔσπευσομαι, —	spěchat	festinare
ἡ ὄψις, -εως	pohled, zrak	visus
ὀξύς, -εῖα, -ύ	ostrý, bystrý	acer
ἡ αἴσθησις, -εως	pozorování, vnímání pozorování, vnímání	sensus, animadversio
7. ἡ ἡσυχία, -ας	klid, spokojenost	quies
πονῶ, -εῖν, -ήσω, -ησα, -ηκα, -ημαι, -ήθην	pracovat, trpět	laborare

• τυγχάνω, τεύχομαι, ἔτυχον, τετύχηκα, —, —	1. s pte.: náhodou být 2. dosáhnout	attingere, contingere
• συμβουλεύω, -εύσω, -ευσά, -ευσά, -ευμαί, -εύθην	radit	consiliare
8. θέω, -εῖν, -εύσομαι, —, —, —, —	běžet	curere

Cvičení

1. Určete pády u následujících tvarů:

• ὁ ἰχθύς (ryba) • ἰχθύι • ἰχθύες • ἰχθύν • ἰχθύσιν • ἰχθύς • ἰχθύος • ἰχθύων (srovnejte v textu 2).

2. Přeložte:

πολύς ὕπνος (spánek) • πολὺ πλῆθος (zástup) • πολὺν χρόνον • διὰ πολλοῦ χρόνου • ἔτι πολλῆς νυκτός • πολλὰ καὶ κακά • πολλοὶ ἄνθρωποι.

3. Doplněte superlativ:

ὁ βραχὺς λόγος • ὁ ἡδὺς βίος • τὸ ταχὺ ἄρμα (vůz) (srovnejte v textech 6-8).

4. Substantiva zakončená na -σις často označují nějaký děj nebo činnost: ἀσκέω 'cvičit' > ἡ ἀσκησις 'cvičení, cvik'. Určete od jakých sloves jsou odvozena následující subst. a přeložte:

• πρᾶξις • λύσις • παιδείσις • κτήσις • κρίσις • αἴσθησις

5. Přeložte:

• πολὺλογος • ἡ πολυμαθία • ἡ πολυπραγμοσύνη

6. Vyložte etymologii slov:

• koryfej • dynamický • metrika • plutokracie • tachometr

7. Přeložte:

ὅτι μάλιστα (text 2) • ὅτι ἐν βραχυτάτῳ (χρόνῳ) • ὡς διὰ βραχυτάτου λόγου • ὡς βέλτιστος.

8. Přeložte a všimněte si přítom významů předložky περί:

• ἐν τῇ περὶ τῆς τοῦ Κύρου βασιλείας μάχῃ (2, 1). • οἱ νόμοι οἱ περὶ τοὺς γάμους (7, 3). • ἡ μήτηρ καὶ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται (namáhat se, obtěžovat se), ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς (9, 3). • οἱ πολῖται τῷ Σόλωνι περὶ τῶν νόμων ἐνώχλουν (obtěžovat) (14, 5). • τὰ περὶ τὸν τοῦ Σωκράτους θάνατον (11, 6). • οἱ περὶ Κύρον.

9. Všimněte si figury *variatio* v textu 1.

10. Určete pád, číslo a převed'te do nom. sg., přeložte:

• τοῦ ὄρου • τὰ ἔθνη • τῶν κρεῶν • αὐτάρκους • τῷ τέλει • εὐσεβεῖς • ἀληθῆ (lekce 15).

11. Ορακιτε:

a) • ἡ οἰκία • οἰκέω • οἰκεῖος • οἴκαδε • οἴκοθεν

b) • ὁ πόνος • πονέω • πονηρός • ὁ πένης